

268003

İSLÂM TARİHİ VE MEDENİYETİNDE ŞANLIURFA

“Osmanlı Belge ve Kaynaklarında Urfa”

III

Editörler

Prof. Dr. Kasım Şulul

Prof. Dr. Murat Akgündüz

Prof. Dr. Mehmet Şeker

Yrd. Doç. Dr. Ömer Sabuncu

Arş. Gör. Selim Yılmaz

Arş. Gör. Havva İslam Çelik

Arş. Gör. Mahmut Sabuncu

ŞANLIURFA

2018

Nabi'nin Siyer-i Veysi Zeyli'nde Yer Alan Manzum Parçalar

Yrd. Doç. Dr. Zehra ÖZTÜRK*

Özet

Urfalı şair Nabi'nin yazdığı Siyer-i Veysi Zeyli, hem sanatlı nesir olarak edebi açıdan hem de Hz. Muhammed'in (s.a.s.) hayatını anlatan bir eser olarak İslâm tarihi açısından önemli bir eserdir. Bu eser, şairimizin Veysi'nin Dürretü't-Tac fi Siret-i Sahibi'l- Mirac adlı siyer kitabına yazdığı ek(zeyl)tir. Veysi bu kitabını Bedir Savaşı'na kadar yazmış, tamamlamaya ömrü vefa etmemiştir. Nabi ise aynı konuyu yazmaya hicretin ikinci yılı olaylarından başlayıp Mekke'nin Fethi'ne kadar getirmiştir. Nabi, Veysi gibi güzel yazan bir kişinin eserini tamamlamak bir de Hazret-i Peygamber(SAS)'in değerli siyerini güzel yazabilmek için hayli çaba göstermiştir. Kitabın içine anlatılan konuyu belirtici, kendi duygularını ifade edici, okuyucuyu da duygulandırıcı şiir parçaları serpiştirmiş; konunun gidişine göre yeri geldikçe mısra, beyit ve dörtlükler söylemiştir. Şair düzyazıda ne kadar ağır ve edebî sanatlarla yüklü bir dil kullanmışsa mısra ve beyitlerinde de o kadar sade bir dil kullanmıştır.

Biz bu tebliğimizde eserin nesir kısmından çok eserde yer alan nazım parçaları üzerinde duracağız. Sunum için bize ayrılan vaktin elverdiği ölçüde eserdeki mısra, beyit ve kıt'alardan örnekler sunacağız.

Anahtar Kelimeler: Urfalı Nabi, Siyer-i Veysi Zeyli, Manzum Parçalar.

Giriş

Urfalı Nabi'nin şair olarak edebiyatımızda müstesna bir yeri vardır. Nesir yazıcılığı ise ikinci planda kalmıştır. Bu tebliğde şair Nabi'nin nesir kitaplarından önemli bir tanesi olan "Siyer-i Veysi Zeyli" söz konusu edilecektir. Tebliğin esas konusu ise şairin bu eseri yazarken içine serpiştirdiği manzum parçalardır.

Bu eser, şair Urfalı Nabi'nin "Veysi'nin Bedir Gazasına kadar yazdığı Dürretü't-Tâc fi Siret-i Sahibi'l-Mi'râc adlı siyer kitabı"na yazdığı zeyl(ek)dir. Eser hicretin ikinci yılında Beni Kaynuka Vak'asından başlayıp Mekke'nin fethine kadar Hz. Muhammed'in (s.a.s.) bütün hallerinden ve muharebelerinden bahseder. Kitabın başında şair niçin Veysi'nin eserine bir zeyl yazmak istediğini anlatırken Veysi gibi bir nesir ustasının eserine zeyl yazmanın ne kadar zor olduğunu da belirtir. Nabi'nin kaleme aldığı bu kitaba verdiği ad "Zeylü's-Siyer-i Nebevî"dir. Kendi ifadesine göre Allah rızası ve Peygamber sevgisi için bu eseri yazmıştır; insanlardan aferin almak gibi bir amacı yoktur.

Yazar, metni yazarken başka siyer yazıcılarından yararlanmış, zaman-zaman onlardan alıntılar yapmıştır. Sonra onları kendi üslûbu içinde birleştirmiştir.

Nabi, Siyer-i Veysi Zeyli'ni yazarken yeri geldikçe olayların gidişatını belirtici, işlenen konuya göre kendi duygularını ifade edici ve okuyucuyu da duygulandırıcı şiir parçaları serpiştirmiş; mısra, beyit ve dörtlükler söylemiştir.

* Batman Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü.

Nabi'nin Siyer-i Veysi Zeyli'nde Yer Alan Türkçe Manzum Parçalar

Metindeki manzum parçalara baktığımızda toplam 128 adet Türkçe, 257 adet Farsça ve 16 adet Arapça şiir parçası olduğunu görürüz.

Bu tebliğde Siyer-i Veysi Zeyli'nde yer alan Türkçe manzum parçalar ele alınmıştır.

Nabi'nin bu eserinde yer alan 128 adet Türkçe manzum parçanın nazım şekillerine baktığımızda müstakil beyitlere daha çok yer verildiğini görürüz: 101 adet. Ayrıca 10 kıt'a, 9 nazm, 5 rübai, 1 mesnevi ve 2 mısra vardır. Bu beyit ve dörtlüklerin bir kısmının başında "Li münş'ihî" ve "Li müellifihî"(yazar tarafından) gibi ibareler yer almaktadır. Şair Nabi, nesirde ağır bir dil kullandığı halde metindeki şiir parçalarında daha sade bir dil kullanmıştır

Bu şiir parçalarının hepsinin bir sunum süresi içinde tanıtılması mümkün olmadığı için burada eserin metni içinden seçmelere yer verilmiştir.

Bu örneklerin alındığı metin için iki kaynaktan yararlanılmış ve sayfa numaraları bu kaynaklara göre belirtilmiştir(1. ve 2. dipnotlar).

Nabi, bu eserini yazmaya rübai şeklinde düzenlediği dua mısraları ile başlamaktadır. Bu mısralarda şair, Veysi'nin siyerini tamamlamaya niyet ettiğini belirterek Allah'tan yardım istemektedir: Eser bir rübai ile başlıyor:

1¹/1b² Yâ Rab sehâb-ı feyzi bârân eyle
Ol feyz-ile kışt-i kâmi reyyân eyle
İtdüm heves-i niyet tekmi'l- siyer
Sultân-ı rüsül 'ışkına âsân eyle
(Ahreb vezni – Mef'ûlü /Mefâ'ilün /Mefâ'ilün /Fâ)

(Yâ Rab, feyz bulutunu yağmur eyle. O feyzle emel tarlasını suya kandır. Siyeri tamamlama niyetine heves ettim. Resuller sultanının aşkına kolaylaştır.)

Metnin başında bu eseri niçin ve nasıl yazdığını anlatırken ikinci manzum parça olarak şöyle bir beyit araya sıkıştırmıştır:

2/2a Bahr-i derdin esîr-i girdâbı
Hedef-i cevri Yûsuf Nâbî
(Bahr-i Hafif – Fâ'ilâtün /Mefâ'ilün /Fâ'lün) (Fe'ilâtün)
(Yusuf Nabi'nin cevrinin hedefi, dert denizinin girdabının esiri olmaktır.)

Nabi, kitabının dil ve anlatımına nasıl özen gösterdiğini ifade ederken böyle bir nesir eserinin cümlelerinin sağlamlığı yanında içindeki nazım parçalarının da düzgün, ölçülü ve güzel olması gerektiğini şu beyitle belirtmiştir:

2/2b Nisâr-ı hâk-i deri olmayan dürr-i sühanun

¹ İlk sayfa numarasının gösterildiği kaynak: Zehra Öztürk, "Siyer-i Veysi Zeyli (Es'ad Ef. (Süleymaniye Ktb.) No. 2443/1) Transkripsiyon" (Basılmamış Mezuniyet Tezi, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Eski Türk Edebiyatı Kürsüsü, 1979).

² İkinci sayfa numarasının gösterildiği kaynak: Es'ad Ef. (Süleymaniye Ktb.) No. 2443/1.

‘Ayâr-i kadri olur kadri-y-ile vezni dûn

(Bahr-i Müctes – Mefâ’ilün /Fe’ilâtün /Mefâ’ilün /Fa’lün)

(Onun(Hz. Peygamberin) kapısının toprağının saçıcısı olmayan söz incisinin değeri ile vezninin aşağı olması, itibarının ayarı olur.)

Aşağıdaki kıt’ada şair bu eseri niçin kaleme aldığını açık bir şekilde bildiriyor:

3/3a Li münşi’ihî(nesri yazan tarafından)

Ümîdim halkdan Nâbî ne ihsân ü ne tahsîndür

Mücerred hıdmet-i peygamberîde şevk-ı mutlakdır

Tekâpû-yi siyerden ârzû-yı kalb-i mahzûnum

Rızâ-yı server-i ‘âlem kabûl-i Hakdur

(Bahr-i Hezec – Mefâ’ilün / Mefâ’ilün / Mefâ’ilün / Mefâ’ilün)

(Ey Nabi! Halktan ne lütuf ne de aferin bekliyorum. İstedğim sadece peygamberin hizmetinde olmaktan doğan kesin mutluluktur. Siyeri yazmaya çabalamaktan, mahzun kalbimin arzusu âlemlerin en büyüğü olan Hz. Peygamberin rızası ve Cenâb-ı Hakk’ın kabulüdür.)

Kitabı yazma sebebini anlatan bölümden sonra Medine’deki Benî Kurayza adlı Yahudi kabilesi ile ilgili olayların hikâye edildiği kısımdaki cümlelerin arasında yer alan aşağıdaki beyitler Hz. Peygambere övgüdür:

6/5a Görmeyen gülşen-i ruhsârını dilşâd olmaz

Serv-âzâduna kul olmayan âzâd olmaz

(Bahr-i Remel – Fâ’ilâtün /Fe’ilâtün /Fe’ilâtün /Fâ’lün)

(Senin yanağının gül bahçesini görmeyenin gönlü sevinçli olmaz. Senin servi gibi uzun boyuna kul olmayan hür olmaz.)

7/5b Fedâ o nahle sehî kametân-ı sîminber

Ki sâyesin ide cây-ı nişest-i peygamber

(Bahr-i Müctes – Mefâ’ilün /Fe’ilâtün /Mefâ’ilün /Fâ’lün)

(Gölgesini peygamberin oturma yeri yapan o hurma ağacına, gümüş vücutlu fidan boylular feda olsun. “Bir savaş sırasında peygamber efendimiz bir ağaca yaslanarak dinlenmişlerdir.”)

Metinde Ka’b b. Eşref isimli bir yahudinin peygambere ve Müslümanlara düşman olması anlatılırken Nabi bu beyti naklediyor:

8/6b Sana ‘aduv olanın çektiği ‘azâba göre

Huzûr-ı bâğ-ı cinândur cahîm içinde ‘azâb

(Bahr-i Müctes – Mefâ’ilün /Fe’ilâtün /Mefâ’ilün /Fe’ilün)

(Sana düşman olanın çektiği azaba göre cehennem içindeki azap cennet bahçelerinin huzurudur) Ka’b’ı ortadan kaldırmak için Müslümanlar konuşuyorlar. Ebu Naile, Ka’b ile görüşmek için girişimde bulunuyor. Bu olayı anlatırken Nabi’nin yazdığı diğer bir beyit de şöyledir:

10/7b Yâr için eylemege tâ'ir-i maksûdı şikâr

Dâne-i eşk saçup dâm-ı nezâket kurarız

(Bahr-i Remel – Fâ'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün)

(Sevgili için emel kuşunu avlamak maksadıyla gözyaşı tanesi saçıp nezaket tuzağı kurarız.)

Uhud Gazvesi anlatılırken ensardan üç sahabenin gece sabaha kadar Hz. Peygamber'in (s.a.s.) evinin çevresinde sabaha kadar nöbet beklemelerini anlatırken Nabi aşağıdaki beyti kaydediyor:

18/12b Hâb görmez çeşmimiz endîşe-i ağıyardan

Pâsbân-ı künc-i esrâruz vilâyet beklerüz

(Bahr-i Remel – Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün)

(Yabancıların endişesinden gözümüz uyku görmez. Sırların köşesinin gece bekçileriyiz; vilâyet bekleriz.)

Uhud Savaşı sırasında Hz. Peygamberin zırhı yanağına batmış, yüzü yaralanmıştır. Şair bu üzücü olaydaki duygularını şu şekilde ifade ediyor:

38/23a Ey cebîn-i mihr-i tâbın cûşgâh-ı mihr-i nûr

Reşha-i cism-i şerifin gâze-i ruhsâr-ı hûr

(Bahr-i Remel – Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün / Fâ'ilün)

(Ey peygamber! Güneş gibi parlayan alnın nur dalgasının coşma yeridir. Şerefli cisminin kan sızıntısı hûrinin yanağının allığıdır.)

Aynı savaş sırasında Hz. Peygamberin dişi kırılmış, dudağı patlamıştır. O halde bile savaştan mü'minlere destek oluyor, insanlara doğruyu gösteriyordu. Bu olayı anlatan cümlelerin arasında yer alan şu mısralar çok çarpıcıdır:

38/23b Li-münşi'ihî (Kıt'a)

Zihî şefik ki dendân ü leb şikeste iken

Himâyet itmededür ümmet-i günâhkârı

Hurûş-ı mevc-i belâdan şikeste zevrak iken

Kenâra çekmede mustağrakan-ı evzârı

(Bahr-i Müctes - Mefâ'ilün / Fe'ilâtün / Mefâ'ilün / Fe'ilün)

(Fâ'lün)

(Ne güzel, ne şefkatli bir peygamber ki dişi ve dudağı kırılmış iken günâhkâr ümmeti himaye etmektedir. Belâ dalgasının çağılıştından kırılmış yaprak iken günahların(cinayetlerin) boğulmuşlarını(günah denizine batanları) kıyıya çekmektedir.)

Sade Türkçe: Şairin nesir ve nazım dilinin mukayesesini için, aşağıda bir nesir parçası ve içinde yer alan bir beyit örnek olarak verilmektedir. Şiirdeki anlatımın ne kadar sade olduğu göze çarpmaktadır:

39/24a Bir hemzedegân-ı ashâb dûr u nezdîk bu âvâze-i cihân-âşûb-ı istima'ndan lertzân olup beyt:

Hep seninçündür benim dünya cefasın çekdüğüm
Yohsa ömrüm varı sensiz n'eylerim dünyayı ben
(Bahr-i Remel - Fâ'ilâtün /Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün /Fâ'ilün)

diyü bir fırkası câme-i hayâtı istiskal idüp pîrâhen-i gül-reng-i şehâdet ihtiyâr eylediler.

(Ashabın aynı üzüntüye uğramışları uzak ve yakın bu cihan karıştırıcı haykırışı duymaktan titreyip “Benim dünya cefasını çektiğim hep senin içindir. Yoksa, ey ömrümün varı, dünyayı ben sensiz neylerim” diyerek onların bir grubu hayat elbisesini atıp şehit olmanın gül renkli elbisesini seçtiler. “Uhud Savaşında Hz. Muhammed(SAV) öldürüldü diye söylenti yayılmıştır. Ashabın bir kısmı bu haberden etkilenip kendileri de şehit olmak istemişlerdir.”)

42/25b Reşk ol şehîde kim ola bâlîn-i zîr-i ser

Teslîm-i can deminde kenâr-ı Muhammedî
(Bahr-i Muzârî – Mef'ûlü /Fâ'ilâtü /Mefâ'ilü /Fâ'ilün)
(Fâ'lün)

(Canımı teslim ederken başının altındaki yastık Muhammed'in (s.a.s.) kucağı olan şehide kıskanmalar olsun. “Uhud Savaşı sırasında vurulan sahabe Ziyad binü's- Sekene Hz. Peygamberin kucağında can verdi. Bu olay anlatılırken şair yukarıdaki beyiti nakletmiştir.”)

Nabi'nin anlatımıyla, “Ka'b kızı Nesibe isimli erkek gibi dişi arslan kahramanca savaşıyor. Kocasını ve iki oğlunu da teşvik ediyor. On üç yerinden yara almış. Peygamberin yanında dövüşüyor. Hz. Peygamber ona gülümsüyor ve dua ediyor”. Bu vak'anın anlatımı sırasında şairin duygularını ifade eden bir beyit:

46/27 Hoşâ se'âdet ü devlet zihî huzur ü safâ
Ki seyyid-i dü cihan eyleye bu gûne dua
(Bahr-i Müctes – Mefâ'ilün /Fe'ilâtün /Mefâ'ilün /Fe'ilün)

(Ne hoş mutluluk ve devlet, ne güzel huzur ve neş'e, ki iki cihanın efendisi bu şekilde dua etsin!)

Yine Uhud Savaşı esnasında Peygamber Efendimiz (s.a.s.) amcası Hz. Hamza'yı (r.a.) göremediğinden merak edip sorduğu sıralarda, Hz. Ali (r.a.) onu şehit olmuş vaziyette görmüş ve üzüntü ve tahassürle (Nabi'nin ifadesiyle) aşağıdaki beyti söylemiştir:

50/30b Vardı peleng-i kûh-i vega hâb-ı râhate
Kûhsâr-ı Kibriya'da duran nere-şîri gör
(Bahr-i Muzârî – Mef'ûlü /Fâ'ilâtü /Mefâ'ilü /Fâ'ilün)

(Savaş dağının kaplanı rahat uykusuna vardı. Yüce Mevlâ'nın dağlık yerinde duran erkek arslanı gör. “Burada savaş dağının kaplanı ve erkek arslan ifadeleriyle şair, Hz. Hamza'yı

kasdetmiştir.”)

İçkinin yasaklanması ile ilgili konu bu eserde bütün safhalarıyla anlatılmıştır. Sarhoş edici içkilerin zararının faydasından çok olduğunu bildiren âyetin inmesini anlatırken Nabi durumu böyle bir beyitle ifade ediyor:

74/43b Fikr-i neşât-ı neşve vü bîm-i humar ile

Hem terk-i bâde müşkil ve hem ihtiyâr güç

(Bahr-i Muzârî – Mef'ûlü /Fâ'ilâtü /Mefâ'ilü /Fâ'ilün)

(Hafif sarhoşluk mutluluğu fikri ve sarhoşluktan ayılma korkusu ile hem içkiyi terk müşkül ve hem seçmek güç.)

İçkiliyken namaza yaklaşmamak gerektiğini belirten âyetle ilgili bir beyt-i musarra:

77/45b Pürdür misâl-i şişe derûnum haramdan

Bilmem ne nef' olur bu sücûd ü kıyamdan

(Bahr-i Muzârî – Mef'ûlü /Fâ'ilâtü /Mefâ'ilü /Fâ'ilün)

(İçim şişe gibi haramdan doludur, bilmem bu secdeler ve kıyamdan ne fayda olur?)

İçkinin yasaklanacağı sıralarda ensardan bir sahabi içkili bir ziyafet veriyor. Bunu anlatırken Nabi'nin dile getirdiği bir nazm:

77/46a Yârân-ı safâ-yı bezm-i ünsî

Mestâne-i şarâb-ı kudsî

Bir câmdan içdiler şarâbı

Bir bâdenin oldular harâbı

(Bahr-i Hezec – Mef'ûlü /Mefâ'ilün /Fe'ülün)

(Dost meclisinin safâsının arkadaşları, kutsal şaraptan sarhoş bir şekilde şarabı bir kadehten içtiler. Bir içkinin geçkin sarhoşu oldular.)

Bundan sonra Nabi içkinin kesin olarak yasaklanışını anlatmıştır.

Hz. Aişe (r.anha) ile ilgili “İfk Hadisesi” konusunda da Nabi olayın gidişatını hikâye ederken olayda yer alan kişilerin ruh durumlarını, özellikle Hz. Aişe'nin üzüntülü halini tasvir etmiş; âdetâ psikolojik tahlil yapmıştır. Aşağıda bu anlatının içinde yer alan beyitlerden örnekler sunulmuştur:

87/51b Ne denlü olsa kavî hem esâs ü hem erkân

Binâ-yı hâtır olur râh-ı gûşden vîrân

(Bahr-i Müctes – Mefâ'ilün /Fe'ilâtün /Mefâ'ilün /Fâ'lün)

(Ne kadar kuvvetli, sağlam ve dayanıklı(sütunlu) olsa da hatır binası kulak yolundan(dedikodudan) yıkılır. “İfk hadisesi dolayısıyla Hz. Aişe'nin (r.anha) duyduğu üzüntüleri anlatırken Nabi bu beyti kaydediyor.”)

Hz. Aişe ile ilgili gerçek ortaya çıkınca Nabi atasözü mahiyetinde şöyle bir beyit söylüyor:

94/56a Çend rûz eylese de sû-yi hilâfe cereyân

Yine mecrâ-yı kadîmin bulur âb-ı ihsân

39/24a Bir hemzedegân-ı ashâb dûr u nezdîk bu âvâze-i cihân-âşûb-ı istima'ından lertzân olup beyt:

Hep seninçündür benim dünya cefasın çekdüğüm
Yohsa ömrüm varı sensiz n'eylerim dünyayı ben
(Bahr-i Remel - Fâ'ilâtün /Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün /Fâ'ilün)

diyü bir fırkası câme-i hayâtı istiskal idüp pîrâhen-i gül-reng-i şehâdet ihtiyâr eylediler.

(Ashabın aynı üzüntüye uğramışları uzak ve yakın bu cihan karıştırıcı haykırışı duymaktan titreyip “Benim dünya cefasını çektiğim hep senin içindir. Yoksa, ey ömrümün varı, dünyayı ben sensiz neyerim” diyerek onların bir grubu hayat elbisesini atıp şehit olmanın gül renkli elbisesini seçtiler. “Uhud Savaşında Hz. Muhammed(SAV) öldürüldü diye söylenti yayılmıştır. Ashabın bir kısmı bu haberden etkilenip kendileri de şehit olmak istemişlerdir.”)

42/25b Reşk ol şehîde kim ola bâlîn-i zîr-i ser

Teslîm-i can deminde kenâr-ı Muhammedî
(Bahr-i Muzârî – Mef'ûlü /Fâ'ilâtü /Mefâ'ilü /Fâ'ilün)
(Fâ'lün)

(Canını teslim ederken başının altındaki yastık Muhammed'in (s.a.s.) kucağı olan şehide kıskanmalar olsun. “Uhud Savaşı sırasında vurulan sahabe Ziyad binü's- Sekene Hz. Peygamberin kucağında can verdi. Bu olay anlatılırken şair yukarıdaki beyiti nakletmiştir.”)

Nabi'nin anlatımıyla, “Ka'b kızı Nesibe isimli erkek gibi dişi arslan kahramanca savaşıyor. Kocasını ve iki oğlunu da teşvik ediyor. On üç yerinden yara almış. Peygamberin yanında dövüşüyor. Hz. Peygamber ona gülümsüyor ve dua ediyor”. Bu vak'anın anlatımı sırasında şairin duygularını ifade eden bir beyit:

46/27 Hoşâ se'âdet ü devlet zihî huzur ü safâ

Ki seyyid-i dü cihan eyleye bu gûne dua
(Bahr-i Müctes – Mefâ'ilün /Fe'ilâtün /Mefâ'ilün /Fe'ilün)

(Ne hoş mutluluk ve devlet, ne güzel huzur ve neş'e, ki iki cihanın efendisi bu şekilde dua etsin!)

Yine Uhud Savaşı esnasında Peygamber Efendimiz (s.a.s.) amcası Hz. Hamza'yı (r.a.) göremediğinden merak edip sorduğu sıralarda, Hz. Ali (r.a.) onu şehit olmuş vaziyette görmüş ve üzüntü ve tahassürle (Nabi'nin ifadesiyle) aşağıdaki beyti söylemiştir:

50/30b Vardı peleng-i kûh-i vega hâb-ı râhate

Kûhsâr-ı Kibriya'da duran nere-şîri gör
(Bahr-i Muzârî – Mef'ûlü /Fâ'ilâtü /Mefâ'ilü /Fâ'ilün)

(Savaş dağının kaplanı rahat uykusuna vardı. Yüce Mevlâ'nın dağlık yerinde durar erkek arslanı gör. “Burada savaş dağının kaplanı ve erkek arslan ifadeleriyle şair, Hz. Hamza'yı

kassetmiştir.”)

İçkinin yasaklanması ile ilgili konu bu eserde bütün safhalarıyla anlatılmıştır. Sarhoş edici içkilerin zararının faydasından çok olduğunu bildiren âyetin inmesini anlatırken Nabi durumu böyle bir beyitle ifade ediyor:

74/43b Fikr-i neşât-ı neşve vü bîm-i humar ile

Hem terk-i bâde müşkil ve hem ihtiyâr güç

(Bahr-i Muzârî – Mef'ûlü /Fâ'ilâtü /Mefâ'ilü /Fâ'ilün)

(Hafif sarhoşluk mutluluğu fikri ve sarhoşluktan ayılma korkusu ile hem içkiyi terk müşkül ve hem seçmek güç.)

İçkiliyken namaza yaklaşmamak gerektiğini belirten âyetle ilgili bir beyt-i musarra:

77/45b Pürdür misâl-i şişe derûnum haramdan

Bilmem ne nef' olur bu sücûd ü kıyamdan

(Bahr-i Muzârî – Mef'ûlü /Fâ'ilâtü /Mefâ'ilü /Fâ'ilün)

(İçim şişe gibi haramdan doludur, bilmem bu secdeler ve kıyamdan ne fayda olur?)

İçkinin yasaklanacağı sıralarda ensardan bir sahabi içkili bir ziyafet veriyor. Bunu anlatırken Nabi'nin dile getirdiği bir nazm:

77/46a Yârân-ı safâ-yı bezm-i ünsî

Mestâne-i şarâb-ı kudsî

Bir câmdan içdiler şarâbı

Bir bâdenin oldular harâbı

(Bahr-i Hezec – Mef'ûlü /Mefâ'ilün /Fe'ülün)

(Dost meclisinin safâsının arkadaşları, kutsal şaraptan sarhoş bir şekilde şarabı bir kadehten içtiler. Bir içkinin geçkin sarhoşu oldular.)

Bundan sonra Nabi içkinin kesin olarak yasaklanışını anlatmıştır.

Hz. Aişe (r.anha) ile ilgili “İfk Hadisesi” konusunda da Nabi olayın gidişatını hikâye ederken olayda yer alan kişilerin ruh durumlarını, özellikle Hz. Aişe'nin üzüntülü halini tasvir etmiş; âdeta psikolojik tahlil yapmıştır. Aşağıda bu anlatının içinde yer alan beyitlerden örnekler sunulmuştur:

87/51b Ne denlü olsa kavî hem esâs ü hem erkân

Binâ-yı hâtır olur râh-ı gûşden vîrân

(Bahr-i Müctes – Mefâ'ilün /Fe'ilâtün /Mefâ'ilün /Fâ'lün)

(Ne kadar kuvvetli, sağlam ve dayanıklı(sütunlu) olsa da hatır binası kulak yolundan(dedikodudan) yıkılır. “İfk hadisesi dolayısıyla Hz. Aişe'nin (r.anha) duyduğu üzüntüleri anlatırken Nabi bu beyti kaydediyor.”)

Hz. Aişe ile ilgili gerçek ortaya çıkınca Nabi atasözü mahiyetinde şöyle bir beyit söylüyor:

94/56a Çend rûz eylese de sû-yi hilâfe cereyân

Yine mecrâ-yı kadîmin bulur âb-ı ihsân

(Bahr-i Remel – Fâ'ilâtün /Fe'ilâtün /Fe'ilâtün /Fe'ilün)

(Fe'ilâtün)

(Fâ'lün)

(Yalanın kötülüğü birkaç gün sürse de ihsan(güzel davranış) suyu yine eski yatağını bulur.)

Hz. Peygamber'in dua etmesini anlatırken şairin araya kaydettiği beyit:

110/64a Bir du'â ki ola zebân-ı nebevîden sadır

Kudsiyân dirler-ise n'ola ser-â-se âmîn

(Bahr-i Remel – Fâ'ilâtün /Fe'ilâtün /Fe'ilâtün /Fâ'lün)

(Peygamberin dilinden çıkan duaya büyük melekler başta başa âmîn deseler ne olur!)

Hz. Peygamberin güzel ahlâkından bahsederken:

134/77a İktizâ-yi hüsn-i ahlâk-i nübüvvedür bu kim

Behre-yâb-ı hân-ı ihsan eyler a'dâsın bile

(Bahr-i Remel - Fâ'ilâtün /Fâ'ilâtün / Fâ'ilâtün /Fâ'ilün)

(Bu, peygamberliğin güzel ahlâkının gereğidir ki, düşmanlarımı bile ihsan sofrasından nasiplendirir.)

Hudeybiye Barışı'ndan sonra insanların bölük bölük İslama girişlerini anlattığı bölümde Nabi şöyle bir kıt'aya yer verir:

147/84b Kıt'a:

Tınâb-âsâ tutarlar pençe-i rağbetle dâmânın

Olunca pâ-yı bercâ bârgâh-ı devlet-i İslam

Gelürler zerre-âsâ cünbiş-i îmâna şevkinden

Ziyâ-pâş oldığınca âftâb-ı şevket-i İslâm

(Bahr-i Hezec – Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün / Mefâ'ilün)

(İslam devletinin yüksek divanı sabit olunca onun eteğini rağbet eliyle çadır ipi gibi tutarlar. İslam azametinin güneşi ışık saçınca zerre gibi onun parlaklığından(arzusundan) iman hareketine gelirler.)

Habeşistan, Diyar-ı Rum, İran, Yemen gibi çevredeki çeşitli ülkelerin hükümdarlarına tebliğ mektupları gönderilir. Kâtiplerin yazdığı bu mektuplara Hz. Peygamber parmak basmıştır. Daha sonra kaşında "Muhammed Rasulullah" yazılı bir yüzük edinir ve bunu mühür olarak kullanır. Gönderilecek mektuplara bu mührü basar. Nabi bu bölümü anlatırken beyit ve kıt'alarla süslemiştir. Fakat birbiri ardınca gelen aşağıdaki iki nazm ve aralarındaki bir beyit sanki bir şiirin birbirini tamamlayan parçaları gibidir:

156/89b Nazm:

Burc-i izzetdür eli eylese peydâ n'aceb

Hey'et-i mâh-ı nev ü sûret-i ahter hâtem

Yazdı çün âyet-i nûn ve'l-kalem engüştinde
Ne midâd istedi ne hâme ne mıstar hâtem
(Bahr-i Remel – Fâ'ilâtün /Fe'ilâtün /Fe'ilâtün /Fâ'lün)
(Fe'ilâtün)

(Onun eli izzet burcudur, ortaya çıkarsa şaşılacak şey midir? Yeni ayın görünüşü ve yıldız görünümü mühürdür. Parmağıyla "Nûn ve'l-kalem" ayetini yazdığında ne mürekkep istedi, ne kalem, ne mıstar; (sadece) mühür.)

Beyt:

Tavk-ı fermâna çeküp gerden-i engüşterin
Niçe âzâdeleri eyledi çâker hâtem
(Bahr-i Remel – Fâ'ilâtün /Fe'ilâtün /Fe'ilâtün /Fe'ilün)
(Fe'ilâtün) (Fâ'lün)

(Mühür, parmaklarının boynunu fermanın boynuna çekip nice hürleri esir etti.)

158/90a Nazm:

Serverâ mumlıyup ism-i şerîfin saklar
Kâ'inâtı ne aceb kılsa musahhar hâtem
Şeref-i nâm-ı şerîfinden olursa hâlî
Bulmaz rağbet-i halhal-i kebûter hâtem
(Bahr-i Remel – Fâ'ilâtün /Fe'ilâtün /Fe'ilâtün /Fâ'lün)
(Fe'ilâtün)

(Hükümdar olarak onun şerefi ismini saklar, mühür kâinatı kendine boyun eğdirse şaşılacak şey midir? Mührün şerefi isminin şerefinden boş kalırsa güvercinin halhalı rağbet bulmaz.)

Kaza umresini ve müslümanların sevincini anlatırken Nabi'nin yazdığı kıt'a:

229/126b Li münşi'ihî:

Eylesün rıhtını berçide gönülden endûh
Ki ziyâfet-kede-i 'iyş ü safâ olsa gerek
Kalmasun hâne-i dilde zulümât-ı evhâm
Ki çerâğ taraba câ-yi ziyâ olsa gerek
(Bahr-i Remel – Fâ'ilâtün /Fe'ilâtün /Fe'ilâtün /Fe'ilün)
(Fe'ilâtün) (Fâ'lün)

(Sıkıntı gönülden eşyasını toplasın ki burası sevinç ve eğlencenin ziyafet yeri olsa gerek. Gönül evinde kuruntuların karanlığı kalmasın ki meşale sevince ışık yeri olsa gerek.)

Ka'be'yi ve Hz. Peygamber'i bir arada görmek sevincini yaşayan ashâbı anlatırken Nabi,

bir de rübai yazıyor:

230/126b Olmak hevesiyle zevk-i pâ-bûsi nasîb

Kalmaz dilde olursa da Ka'be şekîb

Hîç öyle güzel zemân mı var kim ide azm

Teşrîf-i der-i mahabbe devletle habîb

(Ahreb vezni – Mef'ûlü /Mefâ'ilün /Mefâ'ilü /Fe'ül)

(Ayağımı öpme zevki nasip olmak hevesiyle olursa da Ka'be'ye sabır kalmaz. Hiç öyle güzel zaman mı var ki sevgili devletle(bahtiyarlıkla) sevgi kapısını teşrif etmeye kesin niyet etsin.)

Sonuç

Nabi'nin bu eserinde yer alan Türkçe manzum parçanın nazım şekillerine baktığımızda müstakil beyitlere daha çok yer verildiğini görüyoruz. Ayrıca kıt'a, nazm, rübai, mesnevi ve sadece mısradan ibaret nazım şekilleri de vardır. Bu şiir parçalarının hepsinin bir sunum süresi içinde tanıtılması mümkün olmadığı için burada eserin metni içinden seçmelere yer verilmiştir.

Yukarıda alıntılarığımız şiir parçaları kitabın olayları hikâye etme safhalarıyla uyum teşkil etmektedir. Nabi konuyu sanatlı bir dille nakletmenin yanında eklediği manzum parçalarla okuyucuya peygamber sevgisini hissettirmektedir.

Nabi'nin şairliği yanında nesir yazıcılığı yönünü de söz konusu Siyer-i Veysi Zeyli isimli kitabında görmekteyiz. Nabi bu eseri yazarken Veysi'den geri kalmamaya özen göstermiştir. Âdetâ güzel sözün ayanında güzel söz dizmek istemiştir.

Fakat tebliğin konusu bu eserdeki şiir parçaları olduğu için örnekler onlar arasından seçilmiştir. Nabi'nin nesir dili tıpkı bir şiir gibi edebî sanatlarla doludur. Buna mukabil yukarıdaki örneklerde görüldüğü üzere manzum parçalardaki dili daha sadedir. Bu parçalar konunun daha iyi anlaşılmasını sağlamaktadır. Şair, bu şiirlerde Hz. Peygamber (s.a.s.) ve ashâbı ile ilgili kendi duygularını ortaya koyarken okuyucuyu da duygulandırmaktadır.